

Monumentnummer*: 530874

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 07 april 2010
Kadaster deel/nr 82924/109

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Elspeet Nunspeet Gelderland

Locatiennaam Locatieomschrijving
Elspeet

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Nunspeet F 5311

Omschrijving**

Inleiding

Betonnen SCHOOLGEBOUW 'Jachin' met bakstenen ERFAFSCHEIDING gebouwd in 1954 voor de Lagere School in opdracht van de Hervormde Gemeente te Elspeet naar ontwerp van A. van der Linden uit Elspeet ter vervanging van de school aan de Nuns peterweg.

Het schoolterrein bevindt zich op de hoek van de ds Kalshovenlaan (noordzijde), perceelsgrens aan de oostzijde, de Staverdenseweg (zuidzijde) en de Gerrit Mouwweg (westzijde), oorspronkelijk van de straat gescheiden door een bomerij. De school is gesitueerd parallel aan de ds Kalshovenlaan met een ingang aan de westzijde (Gerrit Mouwweg) en de noordzijde (ds Kalshovenlaan). De ingangen werden voorzien van hekmuur tjes en gaven toegang tot de speelplaats aan de zuidzijde van de school. De speelplaats werd aan de noord- en de zuidzijde afgebakend door middel van tuinmuurtjes 1 meter hoog, bestaande uit gesinterde baksteen. De zuidzijde van de speelplaats was vormgegeven met een flauwe boog met centraal de toegang tot de speelweide, later oefenplaats. De oefenplaats bevond zich aan de oostelijke zijde van het perceel. Het terrein werd in 1967 voor de eerste maal gewijzigd met het aanbrengen van 80 rijwieltklemmen waarbij de ingang aan de noordzijde verplaatst werd richting oosten. Een deel van de rijwielpaatsen werd aan de ds Kalshovenlaan gesitueerd en een deel tegen de oostelijke perceelsgrens. Als gevolg hiervan werd de erfafscheiding aan de ds Kalshovenlaan deels gewijzigd in een hoge bakstenen muur en werden de bomen op deze plek waarschijnlijk gekapt. De oorspronkelijke speelweide werd hiermee bestemd als oefenplaats. Met de wijziging in 2000 is de tuinmuurafscheiding

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

tussen de betegelde speelplaats en de oefenplaats verwijderd om plaats te maken voor de nieuwbouw en de daaraan verbonden vergroting van de speelplaats. De terreinaanleg aan de zuidzijde is hiermee dusdanig gewijzigd dat deze geen onderdeel uitmaakt van de bescherming. De oorspronkelijke bakstenen erfafscheiding uit 1954 respectievelijk 1967 is daarentegen wel expliciet meegenomen in de bescherming.

Het schoolgebouw is in 1967 en 1969 gewijzigd in de geest van het ontwerp door dezelfde architect. Als zodanig zijn aan deze wijzigingen waarden toe te kennen. De uitbreidingen uit 1987 en 2000 staan op zichzelf en zijn niet bedoeld om onder de bescherming te vallen. In 1987 ontwerpt architectenbureau B. Zwart te Nunspeet een bouwvolume voor gezamenlijke voorzieningen: een lokaal voor handvaardigheid en gemeenschapsruimte. De uitbreiding is centraal gesitueerd op het betegelde speelplein en sluit aan op de gang in het lage bouwvolume. In 2000 ontwerpt van Van de Poel architecten uit Epe een bouwvolume eveneens aan de speelplaatszijde waarbij tevens de oorspronkelijke oppervlakte van de betegelde speelplaats wordt vergroot. De aansluiting op het oorspronkelijke volume wordt vergroot waarbij de radiaalvormige cv-ruimte in de binnenruimte komt te liggen. De nieuwe aansluitingen blijven onder het niveau van het hoger gelegen bouwvolume. De overige wijzigingen betreffen met name toevoegingen waarbij de oorspronkelijke afwerking wel behouden is maar niet meer zichtbaar als gevolg van isolatie en of voorzetwanden. De meeste waarden zijn verloren gegaan als gevolg van de vervanging van de stalen ramen door aluminium met een gewijzigd profiel. De oorspronkelijke opzet van het schoolgebouw is desondanks voldoende herkenbaar gebleven. In 1987 wordt het bestaande bouwvolume gewijzigd door de kamer van het hoofd van de school m.b.v. een gang te verbinden met de radiaalvormige lerarenkamer. Twee toiletgroepen voor de leerlingen aan de westzijde worden opnieuw ingericht. Tevens worden toiletten in twee leslokalen toegevoegd, welke met elkaar verbonden worden door de scheidingsmuur te verwijderen. In 1995 worden de gevels en het dak van de school geïsoleerd en worden de ramen in de buitengevels vervangen door aluminium ramen. Op de begane grond wordt uiterst links (westzijde) een vierkant bouwvolume toegevoegd als spiegelbeeld van de in 1969 geplaatste ruimte rechts. Tijdens de voorbescherming in 2008/2009 zijn zeven van de acht oorspronkelijke vaste kasten vervangen.

Omschrijving

De van oorsprong zeven leslokalen uitgebreid in 1967 met een achtste lokaal, zijn ondergebracht in een langgerekt betonnen bouwvolume afgesloten door een schaaldak, geplaatst op twee meter hoogte, ondersteund door kolommen om optrekkend vocht en dampen te voorkomen. De grote vensterpartijen met draaibare ramen aan weerszijden van de lokalen zorgen voor voldoende daglichtvoorziening en dwarsventilatie.

Ieder leslokaal is toegankelijk via een eigen trap in de gang op de begane grond ondergebracht in een langgerekt, rechthoekig, smaller bouwvolume in schoon metselwerk terugliggend onder het verhoogde bouwlichaam geschoven. In dit bouwlichaam bevinden de voorzieningen per leslokaal (de buitendeur, de toiletgroepen, garderobe en opgang naar leslokaal). De toiletgroepen zijn vormgegeven als radiaalvormige bakstenen uitbouwjes gesitueerd aan de noordzijde van het bouwlichaam. Aan de zuidzijde van de gang de zeven toegangsdeuren tot de lokalen en drie omgekeerde radiaalvormige aanbouwen bestemd als berging van de leermiddelen, verwarmingshok en lerarenkamer. In 1969 wordt aan deze zijde, uiterst rechts, een vierkant bouwvolume toegevoegd naar ontwerp van A. van der Linden bestemd voor het hoofd van de school. Het smallere bouwlichaam op de begane grond zorgt ervoor dat een gedeelte van de speelplaats overkapt werd door het grotere hoge bouwlichaam zodat ook bij regen buiten gespeeld kon worden. Hieruit blijkt het vernieuwende karakter van het ontwerp door de meer zakelijke benadering en de aandacht voor het welzijn van het kind, in tegenstelling tot de tot dan toe monumentaal en representatief ontworpen scholen. Het ontwerp liep hiermee vooruit op de totstandkoming van het nieuwe bouwbesluit uit 1959. In 1948 werd al aan deze welzijnsaspecten aandacht besteed tijdens een

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Congres voor openbare gezondheidsregeling. Bij het ontwerp voor de lagere school in Putten zien we dat het gangtype verlaten wordt en vervangen door het portiektype.

De buitengevels van de leslokalen zijn oorspronkelijk voorzien van zoveel mogelijk glas, gevat in stalen roeden in 1995 vervangen door aluminium. In het interieur zijn deze gevels wel behouden maar niet altijd zichtbaar. Hetzelfde geldt voor de lerarenkamer en de kamer voor het hoofd van de school. De gevels van het verhoogde bouwlichaam onder de vensterpartijen zijn betegeld met traptrede tegels die momenteel achter de isolatie verborgen zitten. Eenzelfde betegelde afwerking is terug te vinden op de buitengevel van de toiletgroepen op de begane grond. Het lage bouwvolume is aan de noordzijde opgetrokken in gele en donkere waalsteen, aan de zuidzijde bruin geleverd metselwerk van oorsprong wit.

In het ontwerp is gestreefd naar soberheid wat tot uiting komt in het gebruik van materialen en het aantal voorzieningen. Deze soberheid komt naar alle waarschijnlijkheid voort uit de beperkte financiële middelen en de meer zakelijke benadering van een school. In het ontwerp zijn geen ruimten ontworpen ten behoeve van bijzonder doeleinden zoals een aula, schoolzalen, gymnastiekzalen. De op de oorspronkelijke bouwtekening aangeduide gymnastiekzaal is niet uitgevoerd. In de periode 1946-58 is er nog sprake van een sterke verzuiling in scholenbouw en heeft de godsdienst grote invloed op de levensbeschouwing.

Het ontwerp voorziet in een rustig, ordelijk klassikaal lessysteem door de leslokalen in elkaars verlengde te leggen, ieder leslokaal eigen voorzieningen te geven (garderobe, toilet, overdekte speelplaats, eigen opgang) met eigen toezicht van een onderwijskracht waarmee de school tot het portiektype kan worden gerekend. Het bouwbesluit uit 1924 hield vast aan het klassikale systeem, pas na 1959 werd hiervan afgeweken. De zelfvoorzienende functie per lokaal is terug te vinden in de opzet van scholen uit dezelfde periode in Engeland.

In het interieur is de structuur nog goed herkenbaar. De glazen puien met stalen roedenverdeling zijn veelal verborgen achter voorzetwanden evenals de tegelvloeren onder vloerbedekking. Hier en daar zijn nog oorspronkelijke stalen glasdeuren aanwezig, een aantal toiletruimten, een oorspronkelijke vaste kast en de ijzeren hekwerkjes ter afscheiding van het trappengat. Het hekwerk achter de kast is toegevoegd en behoort niet tot het oorspronkelijke ontwerp. De afwerking van het interieur was zakelijk, sober met gebruik van nieuwe materialen zoals linoleum, tegels, stucwerk, hardboard, stalen kozijnen en deuren.

De bakstenen erfafscheiding bevindt zich aan de west-, oost- en noordzijde bestaande uit een laag deel uit 1954 en een hoger deel uit 1967. De lage muur is aan de westzijde verbonden met het schoolgebouw. In de muur is zowel aan de westzijde (1954) als aan de noordzijde (1967) een entree aangeduid met behulp van bakstenen inrijhekken. De vleugels ter plaatse van de inrijhekken zijn niet oorspronkelijk.

Waardering

Betonnen SCHOOLGEBOUW met bakstenen ERFAFSCHIEDING gebouwd in 1954 voor de Lagere School in opdracht van de Hervormde Gemeente te Elspeet naar ontwerp van A. van der Linden uit Elspeet is een evidente mijlpaal in de ontwikkeling van de architectuur, stedenbouw, landinrichting, bouwtechniek of ruimtegebonden kunst in Nederland uit de periode 1940-1958:

* Als toonbeeld van sociaalhistorische ontwikkelingen, waarbij in het ontwerp door middel van een gescheiden lessysteem met voorzieningen en toezicht per klas gestreefd werd naar structuur (orde) en rust.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

- * Vanwege de architectonische vernieuwingen die zijn toegepast in het schoolgebouw die in het teken stonden van het welzijn van het kind (daglicht, ventilatie, klimaat) en tot uiting komen in de grote glaspartijen aan weerszijden van het leslokaal en de verhoogde ligging van de leslokalen.
- * Vanwege de opzet van de school als portiekschool kenmerkend voor de periode 1945-55 waarbij het tot dan toe toegepaste gangtype langzaam werd losgelaten.
- * Vanwege de toepassing van vernieuwende materialen en constructies in het schoolgebouw zoals de toepassing van een beton, schaaldak, traptegels als gevelbekleding en stalen kozijnen
- * Vanwege de cultuurhistorische waarde van het schoolgebouw vanwege de invloed van de godsdienst op de levensbeschouwing en de keuze van rustig, sober gescheiden onderwijs.
- * Vanwege de zakelijke architectuur van het schoolgebouw die tot uiting komt in het gebruik van grote heldere bouwvolumes, gestuukte gevels, betonnen schaaldak, grote glaspartijen, een verhoogd bouwlichaam op kolommen, afwezigheid van decoratie.
- * Vanwege de zorgvuldige detaillering materialen en constructie van de bakstenen erfafscheiding daterend uit 1954
- * Vanwege de gaafheid van de bakstenen erfafscheiding uit 1954 c.q. 1967
- * Vanwege de erfafscheiding in baksteen daterend uit 1967
- * Vanwege de cultuurhistorische en architectuurhistorische samenhang van de school en de erfafscheiding.

Hoofdcategorie

Cultuur, gezondheid en wetenschap

Subcategorie

Onderwijs en wetenschap

Functie

Schoolgebouw